

Geschichte der Juden in Dobruška.

Bearbeitet von
Dir. i. R. Frant. Pišl, Dobruška.

Dle právního manuálu č. II děje se prvá zmínka o Židech v Dobrušce r. 1618.

R. toho uvádějí se zde následující rodiny žid.:
Abraham Žid, Dorota žena, Anna dcera,
Lazar, Justina žena, syn (?),
Lazar, kolínský Žid, Lída žena,
Samuel Žid, Rozina žena.

R. 1629 pronajímá magistrát Židovce Dorotě, vdově, světnici s komorou pod rathousem, za 3 kopy grošů ročně.

Právní manuál III, 120, uvádí: Židů v D. u sousedů od sv. Jana do sv. Václava leta tohoto 1666 v nájmu se vynachází, jakž následuje:

U Jakuba Komárka: Lazar, Judita, žena jeho, Jakub a jeho dcera Anna.
U Václava Kindlera: Lazar Černý a jeho žena Lidmila.

U Jiřka Fialy, perníkáře: Jakub Lebl, žena jeho Anna, Abraham, otec její.

U Zervánkovy: Samek a jeho žena Rozina.
U Matěje Neumana: Salomoun a jeho žena Alžběta.
U Jiřka Ronovského: Mikuláš a jeho žena Alžběta.
U Jana Potůčka ml.: Lebl, syn Eliášův a jeho žena Eliška.

U Jana Šmadlí: Eliáš starý a jeho žena Lidmila.
Suma všech Židů — mužů se ženami, mimo kantora, je jich 19 osob.

A že všemu tomu tak a ne jinaké jest, to my purkmistr a rada města D. pečeti městskou pro lepší důvěření toto vyznamenání potvrzujeme.

Jeho actum v městě D. na den sv. Václava 1666.

Dle právního manuálu IV, str. 4, bylo Židů v městě u sousedů v nájmu od sv. Zvěstování P. Marie do sv. Jana 1702:

u vdovy Kylingerovy: Samuel Žid, Estera, žena, Heršl, syn, Běla, dcera;
u vdovy Lenfeldovy: Mikeš Žid, Běla, žena;
u Jana Pišla: Rabin Žid, Estera, dcera;
u Matěje Potůčka: Josef Žid, Estera, žena, Filipp Žid, Regina, žena;
u vdovy Springarovy: Filip Žid, Lída, žena, Israel, syn, Marie, žena;
u Jana Šadly: Salomoun Žid, Sálka, žena;
u Jiřka Šichy: Mojzíš Žid, Rosina, žena;
u Václava Junka: Josef Žid, Regina, žena.
Summa, mimo kt., je jich 22 osob.

Jak patno zůstávali Židé v nájmu po městě roztroušeni. Dne 5. Juni 1718 poručil hrabě Jeroným z Colloredo-Walsee, pán na Opolečně, radě města D., by se Židům vykázano místo, kde by společně přebývat mohli. A když městská rada na to odpověděla, že nelze zde místa příhodného pro ně nalézti, nařídil hrabě, že musí patero rodin židovských ve městě

Dějiny Židů v Dobrušce.

Zpracoval
Féd. v. v. Frant. Pišl v Dobrušce.

zůstávati, i koupila obec 5 křesť. domů, které r. 1721 Židům dle následující smlouvy přenechala.

Smlouva se Židy z r. 1721.

Dne 28. září 1721 přišlo nařízení magistrátu, aby Židé, kteří žijí v městě od starodávna přebývali, od křesťanů odděleni byli.

Z té příčiny stala se smlouva obce města D. se Židy, a to taková, že město některé grundy, které od sousedů koupilo, Židům proti roční činži dědičně pronajalo, kterou činži měli Židé čtvrtletně platiti, kauci složit a ji za obci bez úroku ležeti nechati; kdyby gruntové ti zase k prodeji i snad ke slevuňku přišli, ta Židů škoda býti má, jakož i kdyby ohněm neb jinak zničení byli, od obce nákladem Židů vystaveni býti mají. Kdyby některý Žid nechtěl zde obývat, jiného zdejšího, ale ne cizího, bez vůle vrchnosti a úřadu představiti může. Handl a čachr jako předešle v gruntech a kamenicích svobodně provozovati a na škodu městských řemeslníků řemesla provozovati nesmějí. Poněvadž ty grundy i pro potomky jsou najaty, kdyby od úřadu žádali přistavbu pro své děti, nákladem jejich, zvláštní roční činže se jim z toho dle slušnosti vyměří. Chléb, maso, pivo, pálené a jiné zde v městě a ne odjinud kupovati mají pod nepromitelnou pokutou. A když to vše dle smlouvy jakožto nájemníci plniti a tak se chovati budou, tedy při tom všem zachování, hájení a více ničím ukládání býti nemají; jestliže by ale to plniti nemohli, neb nechtěli, nebo-ližto proti magistrátu protivní a neposlušní se ukázali, úřad z gruntův vypověděti moc míti bude.

Dále, jelikož mají Židé svobodu míti synagogu neb školu pro sebe a kt., který by ode všech Židův přijat byl a úřad žádné příčiny proti němu neměl, k tomu cíli jeden grunt proti roční činži se jim pronajímá, při čemž ten prve užívaný křehov se jim zanechává.

Činže roční má platiti: Jakub Moises 24 zl., Estera Löblová 18 zl., Israel Markus 9 zl., Salomoun Samuel 9 zl., Abraham Samuel 17 zl., ze školy 15 zl.
Z křehova každoročně dva rýsy čistého papíru.

Kauce obci mají složiti:

Jakub Moises 553 kopy mísenkové, v hotovosti 270 kop, dále pak ročně 10 kop, Israel Markus, Salomoun Samuel společně 200 kop, hotově 110 kop, ročně pak 5 kop, Abraham Samuel 205 kop, v hotovosti 105 kop, ročně pak 5 kop, Estera Löblová 170 kop, v hotovosti 80 kop, ročně pak 4 kopy. Ze školy kauce 200 kop, v hotovosti 100 kop, ročně 4 kopy.

Dekretem dvorské kanceláře ze dne 22. srpna 1834, čís. 21.788, povoleno, aby tyto nabyté grundy Židům v majetnictví ponechány byly.

Dne 14. července 1837 přikoupili od obce k rozšíření hřbitova 80 čtver. sáhů pozemku za 60 zl. konv.

měny, z kteréhož pozemku mají roční kanon 30 kr. vždy o sv. Havlu skládati.

List z Prahy p. hraběti Jeronýmu Colloredovi o Židech.

Vysoce urozený p. říšský hrabě!

Milostivý pane, Vaše Excel., nemějte mi za zlé, že o zaslání způsobu zdanění (modi contribuendi), týkajícího se venkovského židovstva, dosud svůj slib jsem nespínil; příčinou toho jest, že jsem je, bez ohledu na častější mé naléhání, nemohl od jistého kameralisty došici, jako by to on, nevím z jaké příčiny, nerad potvrdzoval, neboť tací lidé dovolují si častěji různé těžkosti činiti.

Konečně jsem podobné přece obdržel, které v nejbližší době neopomenu Vaši Excel. odeslati. Zároveň si vyprošuji Vaši náklonnost a nabízím své skromné služby Vaši Excel., pokud zde budu.

Zůstávám Vaši Excel. milostivého pána nejodda-
nější služebník

Václav hrabě z Kokorzowa.

V Praze dne 2. června 1618.

List dobrušského magistrátu regentu panství opočenského Karlu Maximilianu Clannerovi z Engelshofenu.

Praesent na Opolečně dne 14. Septembris 1727.

Urozený a statečný vladko! Vysoce vážený p. regente!

Vyrozumějme z milostivého poručení vrchnostenského v příčině transferirovaného židovstva a chťce tak poslušně dle těchž se zachovati, bedlivě toho jsme šetřili, kde by tak při obci zdejší jisté a pohodlné místo k tomuto cíli a konci vynalézt se mohlo. Však nicméně, když pozorujeme předešlé slavné paměti Jeho Excel., milostivě a dědičně vrchnosti, milostivou vůli řádně k tomu příčinlivou práci a starost, obáváme se, abychom snad za to dobré mínění těžšího než prve nářku a pomluvy na sebe neuválili.

Poněvadž se to nejvíce duchovního práva dotýká a toho ubezpečlivou zprávou máme, že Jeho vysoce biskupská Milost v brze sem přijeti a přišti středu, jenž bude 17. září, biskupskou visitaci skutečně držeti ráčí, to při Jeho vysoce biskupské Milosti neponíženěji vyhledávati a žádati úmyslu jsme, aby totiž židovstvo to v tom místě, kde nyní obývá a proč tak těžce (avšak ale nejvíce k zalíbení respektive duchovní i světské naší milostivé a dědičné vrchnosti obstarané) tam na delší čas zůstávati a při tom zachováno býti mohlo, a také že dosavade při obci jiného pohodlného místa (kde by od křesťanů odděleni býti a poboženostem náboženství samospasitelného nepřekáželi) nevynacházíme a nemáme. Z té příčiny urozeného pana regenta, jakožto vrchnost naši představenou, pokorně žádáme, by nás k tomu tak těžkému břemenu nutiti neráčili, alebž prve všelikými těžkostmi nanejvýš zemlené, vrchnostenský milostivý zřetel a přichránění doufajíce a se těšíme.

Zůstáváme urozeného pana regenta ponižené poslušní

purkmistr Tobiáš Frant. Buta,

radní: Daniel Kylinger, Jiří Potůček, Jan Pišl, Mikuláš Doubrava, Johann Frant. Rudolf, Tobiáš Šadlo, Friedrich Michálek, Jindřich Kratochvíle, Florian Švart, Jan Hejzlar.

Přípis biskupa králové-hradeckého panu hraběti.

Po generální visitaci poslal biskup František Karel svobodný pán z Košína p. hraběti tento list:

Vysoce urozený pane říšský hrabě! Vysoce ctěný pane hrabě!

Když jsem dne 17. uplynulého měsíce beneficium děkanské v D. kanonicky visitoval, tu jsem mezi jiným k svému velikému bolu seznal, kterak v onom Vašem městě D. od několika let se velmi rozmnožují Židé a tak mezi křesťany pomíšení jsou, že tím největší nebezpečí křesťanským katolickým duším před očima se nachází, ať již promlčím o tom, že pro tento nevěřící lid, ani nejsvětější svátost k nemocným, jak nařizováno jest, veřejně se nositi nemůže, ani průvodů a jiné chvalitebné církevní obřady pro posměch a výtržnost komaný býti nemohou. Na to si nejen tanní děkan, ale i magistrát ko neponíženěji stěžoval.

Po bedlivém té věci vyšetření a po očitém shlednutí uvedených židovských domů, shledávám, že:

1. dle výpovědí starých svědků před 70, nejvýše 80 lety, se ne více než jediná židovská rodina v městě toliko zdržovala, po té době však jeden po druhém se tam usazovali, takže asi před 6 lety více než 6 rodin se zde zdržovalo;

2. nelze bez nemalého bolu mi promlčeti, že v uplynulém roce 1721 dne 28. září mezi městem a židovstvem řádná kupní smlouva ujednána byla, dle níž Židům 6 od farního kostela sotva 120 kroků vzdálených domů se zachovávaných těch, dříve u jmenovaných křesťanů zařízených obchodů přenecháno bylo, s tím výslovným dodatkem v uvedené kupní smlouvě, že ona s vědomím a povolením duchovní a světské vrchnosti uzavřena byla, což však nymějši dobrušský děkan, drívější farář v Přepychách a zároveň vikář, při výlechu magistrátu dobrušského tomuto veřejně vytykal, že on proti takovému jednání ko nejdůrazněji protestoval. Ale při tom nezustalo pouze, nýbrž

3. že teprve před tímto 6 roky, bez ohledu na práva církevní a proti nejmilostivějšímu císi, a král. rozkazu, pěkná a pořádná synagoga, která při nejmenším 200 osob pojmuti může, zřízena byla ze žádné jiné příčiny, než aby se dále šířiti a křesťanskému náboženství újmu činiti mohli;

4. že asi před 50 roky jmenovanému židovstvu od senátu města D. krus obecního pozemku asi 50 kroků zděl a 10 kroků zšířil, z něhož ročně dva rýsy papíru odváděti mají, k pohřbívání jejich zemřelých postupem byl k nemalé škodě tamějšího sousedstva, nač si zvláště jakýsi Heindrich Kratochvíle náramně stěžuje, že pro dlouhou v zimě ležící snih u plotu tohoto hřbitova, na svém vedle ležícím poli značnou škodu trpí;

5. že dále jest uvážiti, že po každé mrtvé těla Židů bezprostředně vedle křesťanského hřbitova a farního kostela vezena býti musí.

Poněvadž tedy jak církevním tak světským právem příslušnému šíření se židovstva čeliti jest, zvláště v uvedeném městě Dobrušce, kde od několika let zvlášť nebezpečné a přílišné misení se s křesťany panuje, zvláště poněvadž mládež pospolu vyrůstající, čímž nebezpečí tím více se rozmnožuje, považují za svou povinnost o té věci Vám, vysoce urozený pane hrabě, tuto zprávu podati se žádosti, abyste tomuto šíření se židovstva přítrž učinili; předešlím je pak nutno nově vystavenou synagogu ihned dáti odstraniti, dále smlouvou před 6 lety mezi magistrátem dobrušským a židovstvem uzavřenou mocí vrchnostenskou zrušiti, a konečně příčinu ke zkáze křesťanstva a zvláště mládeže ozemiti.

Z té příčiny žádám, aby židovstvo, když je již nelze úplně odstraniti, aspoň jemu dobrotivě takové místo určeno bylo, kde by od křesťanů docela oddělené dle svých obyčejů a zvyků žiti mohli.

Důvěřuji, že to k povzneseání jediné pravého katolic.

kého náboženství opatřiti a ode mne žádanou vrchnostenskou asistenci k tomu odpuřiti neráčíte, a tím nejen časnou, ale i věčnou odměnu si zjednati neopomenete.

Zůstávám s povinným poručením vysoce ctného pana hraběte poníženy služebník

Václav, biskup králové-hradecký.

V Chrasti dne 11. října 1727.

Na tuto suplikaci zaslal hrabě Colloredo následující odpověď.

V Opočně 24. Oktobris 1727.

Králové-hradeckému panu biskupovi.

Vysoce důstojný, urozený biskupe! Vysoce ctný pane!

Co Vaše biskupská důstojnost při nedávno vykonané biskupské visitaci benefícia děkanského v mém, mně poddaném městě Dobrušce o tamž domnělém přebývání a mezi křesťany smíšeni žiti majícími Židy mi psáti a zároveň, aby tento nevěřící lid, když ne úplně odstránil, aspoň na místo mimo město, kde by odděleně dle svých zvyků a obyčejů žiti mohl, přesídlen byl, aby synagoga zřobena a smlouva mezi magistrátem a židovstvem před 6 lety uzavřená byla zrušena, žádáti ráčíte, jsem pod datem Chrast dne 11. t. m. k vědomí obdržel.

Jakož pak Vaše biskupská důstojnost o případné povznesení jediné spasitelné vůle katolické pěti má, tak i já, co mne se týče, toto chvaltebné snažení jako pravý křesťan, pokud to právem připustno jest a veřejnému blahu by to neprekáželo, konati neopominu. Jeho císař. a král. Veličenství, náš pro všechny časy nejmilostivější pán, v tomto případě již nařídil, a v celém království od král. místodržitelství ke zmenšení převažujícího židovstva po dřívějším dobrozdání a vyjádření vrchnosti a měst, vedle nejmilostivější nařízeního soupisu a plánu, jak Židé v těch a oněch městech mezi křesťany žijí, si vyžádal. To se také stalo v mých dvou městech D. a Třebohovicích a seznamy a plány byly již krajskému úřadu předloženy k potvrzení. Není tedy v mé moci něco v té věci měniti neb rušiti. Což služebně jako odpověď zasílám a poroučíte se k další přízni, Zůstávám k službám ochotný

Rudolf hrabě Colloredo.

Dobrušští museli však se z toho odpovídati, jako by o biskupské visitaci byli si na vrchnost stížnost vedli; vysvítá to z následujícího dopisu aktuára Paskála regentu opočenskému.

Urozený a statečný vладыko! Vysoce vážený p. regente! Já jsem milostivě nařízení urozeného pána v příčině spisu od Jeho vysoce důstojného biskupské Milosti k naší milostivé a dědičné vrchnosti strany zde obývajících židovstva podaného magistrátu communicoval, jakož také, že jsou sobě proti téměř židovstvu, tak jak v témž spisu obsaženo jest, o visitaci při Jeho vysoce důstojného biskupské Milosti (což že proti milostivé vrchnostenské autorisaci čelí) stěžovati měli, jsem dostatečně předstíel. Načť dostanouce já od magistrátu následující odpověď, totiž, že oni v tom na žádný způsob se upamatovati nemohou, aby jakou stížnost, která by proti respektu milostivé vrchnosti naší čelila, před Jeho vysoce biskupskou Milostí byli přednesli, anobzť jen toliko na všechny otázky, jak církevní, tak také strany zde obývajících židovstva a zdali; k jakému pohoršení jsou, v samé bohumilé pravdě odpovídali. Při tom ve vši ponížnosti žádali, by Jeho vysoce biskupská Milost tak dobrotivá byla a v té nejvyšší možnosti při naší milostivé a dědičné vrchnosti, pokud by to zde blízko kostela obývající

židovstvo (které sice prve dosti s velikou prací a starostí na milostivé poručením vrchnostenské v ta nynější místa uvedeno bylo), na jinší zase transferováno býti muselo, našim dobrým patronem a spolu v tom prostředníkem, by ta věc v nejlepší způsobu bez naší veliké starosti a těžkosti skoncována býti mohla, sobě laskavě oblíbiti ráčil. Dále pak co se dotýče od Jeho vysoce biskupské Milosti strany týkajícího se židovstva učiněných otázek a na naše odpovědi daných, to magistrát tak, jak od urozeného pána nařízeno jest, dokonale vysvětliti neb vypovídati nemůže, protože takové již velmi málo v paměti chová. Kdyby ale jich tak důležitě zapotřebí bylo, musely by se takové od Jeho vysoce biskupské Milosti (pokudž by se však obdržeti mohly) vyzdvihnouti dáti. Což tímto urozenému pánu poslušně zprávu činíme.

Zůstávám vysoce váženého pana regenta poníženy služebník Jn Paskál,

Jeho vys. hraběcí Milosti aktuarius města D.

Datum 3. Novembris 1727.

Zpráva o židovských domech z rozkazu krajského úřadu z února 1726.

Notata strany gruntů žid.

V domě, v kterém Jakub Moyses pozůstává, vynacházejí se ve zdech městských ke kostelu v dolní části jedna dvířka a okno do kamence, více v hořejší části při světnici dvě a při komoře jedno okno. Item při synagoze též ve zdi městské, neměně i při témž gruntu, kde Estera Židovka pozůstává, též jedna průchodilá dvířka, jakož i u Samuela Seliga ze světnice okno jedno ke kostelu obrácené se spatřuje, což není v mapě postaveno není. Z té tedy příčiny se tuto poslušně k uvážení, zdalži zapotřebí jest, do mapy takové postaviti, odesílá se a v urozeného pána disposici se zanechává.

Purkmistr a rada města D.

Na základě tohoto připsu došel následující rozkaz regenta opočenského.

Pan actuarius města D.!

Přijdouce dnešního dne od slavného úřadu krajského následující milostivé poručení, aby v žid. domech, v tu ke kostelu ve zdech městských se nacházející okna a dvířka zatlučena byla. Pročť sobě ku pomoci primasa a pár radních též starší obecné se tam ihned vypravíte, Židům takové milostivé nařízení oznámíte, pak prohlédnete, jak by věc nejlépe se skoncovati mohla. Ta okna a dvířka neprodleně zazdítí nařídíte, od obce zaplatíte, kteréž vám potom Židě hraditi musí. Co se pak Abrahamka Žida domu týče, takový k druhým Židům konjungurován býti má, což nejdrívě prohlédnouc, s tím scusedem, který dosavade mezi Židy zůstává, v porovnání na všechen způsob uvéstí se přičinite, tak aby vám těžké odpovídání z toho nenásledovalo. O čemž se mně ale zpráva dokonalá ihned musí učiniti.

Actum na kanceláři opočenské dne 16. Martii 1728.

Carl Max Clanner, regent.

Stížnost biskupa místodržitelství.

Dne 2. března 1729 odpovídaje na stížnost ohledně missionáře Františka Mateřovského, píše biskup místodržitelství i o Židech v D.

Vášim Excel. a Milostem nemohu při této mi dané příležitosti zamlčeti, a byl jsem v úmyslu to neposlušnější oznámiti, že když jsem minulého r. 1727 v měsíci září v části své diecese a mezi jinými i beneficium v D. na panství opočenském kanonickou visitaci měl,

s největší nevolí ve jmenovaném městě D. zjistiti a uslyšeti jsem musel, že zde před nemohla roky mnoho křesťanských domů, od farního kostela ne více než 60 až 70 kroků vzdálených, Židům postoupeno bylo, a ti to nyní s křesťany a zvláště mládež pohromadě a společně žijí, že (ať proměním o největším zneuctívání kostelních obřadů, procesí a jiných pobožností, jež ve farních kostelích lze viděti a slyšeti) nic jiného než největší nebezpečnosti ke zhoubnému svádění duší před očima mají, při čemž ještě nejtrapnějším jest, že žid. mrtvoly v každý čas bezprostředně vedle hřbitova a farního kostela se vozí; ačkoliv jsem toto nebezpečnosti pro duše při zmíněné kanonické visitaci uvedenému opočenskému regentovi sám osobně naznačil a o přesídlení neb raději odstranění uvedených domů žid. žádal a i s počátků uvedenému panu hraběti z Colloredo žádost ze dne 11. října 1727 a 4. března 1728 v Chrasti písemnou v té věci podal, dle jistých zpráv, jen na odklad toho jmenovaného regenta, docela nic se nestalo; nehlede k tomu, že uvedené žid. domy dle královského krajského úřadu nařízení a nejmilostivější vydaného císař. a král. generálního rozkazu a také od Vašich Excel. a Milostí vydaného poručení ani přemístěny ani odstraněny nebyly, vůbec do té doby že nic se nestalo. Zda nyní Vaše Excel. a Milosti v této na míru pro veřejnost důležité věci samy zakročiti ráčejí, ponechává se jejich milostivému uvážení.

Vášim Excel. a Milostem se poroučí

Václav Koschinský, biskup v Hradci Králové.

V Chrasti, 2. března 1729.

Spor města s Jakubem Moysesem (Obecní kronika).

Trvajících válekou, vojenským ubytováním a průchody vojska vyčerpána byla zdejší obecní pokladna, i pomyslelo se na to, jak by se nedostatku tomu mohlo od pomoci; usneseno tedy, aby r. 1721 Jakubu Moysesovi emphyteuticky prodány dům křesťanský znova byl prodán, poněvadž uvedený Moyses připadající na z domu toho daň do důchodu obecného nejen neplatil, ale ani platiti nemohl.

Avšak vrchnost připsím ze dne 16. dubna 1743 nedovolila ani prodej uvedeného domu ani vypuzení Žida z města, poněvadž nechtěla postrádati platu, jež Žid vrchnosti jako ochranné, „Schutzgeld“ platil, v případě však, že by dům nezbytně nutno bylo prodati, měl býti prolán takové osobě, jež by vrchnosti o „ochranné“ platila, neb měla obec sama tento závek na se vzíti. Proti tomu rozhodnutí protestovala obec zdejší, při čemž se odvolávala na privilegium ze dne 30. srpna 1616, jež císařem Ferdinandem II. bylo potvrzeno, a dokazovala, že požadavek vrchnosti, aby sama místo Žida zst. ul. 30 kr. ročně „Schutzgeldu“ platila, nezákonný jest. Avšak rozhodnutí, které dne 27. září 1743 došlo, bylo totiž jako ono ze dne 16. dubna, neboť vrchnost trvala na tom, aby obec sama nebo ten, kdo dům ten koupí, vůzoucí na něm „Schutzgeld“ do vrchnostenského úřadu odváděla. Jak záležitost tato skončila, není nikde zaznamenáno.

Požár v Dobrušce a jeho následky.

Hrozným požárem, který dne 9. května 1806 do pole dne zničil celé město, vyhořelo úplně i všech 5 domů žid. i se synagogou. Druhého dne pak spadnuvší zdi domu Wertheimera zabita byla žena náhodou kolemjdoucí.

Po požáru chudý soused a nádeník dobrušský Žloutek, nemoha pro svou chudobu vyhořelých grunteček sám si vystavěti, prodal se svolením magistrátu své spilenosti Židu Israeři Marku Pickovi, který ihned do-

mek stavěti počal, proti čemuž, jakož i proti samému prodeji mnozí sousedé na odpor se stavěli. Byvše u magistrátu oslyšeni, od nepravých rádců podněcováni, srotli se vespek a násilně rozbořili všechno, co tu dosud bylo vystavěno; a tak se v pátek dne 20. června 1806 dopustili skutku přenáhleho, nepředloženého a nezákonného, v němž nemalou vinu

E. Zinner

měl a nesl sám magistrát svým nerozvázným svolením. To se ovšem hned za veřejně násilí a vzbourění pokládalo a hrdelním soudem vyšetřovalo, do kteréhož vyšetřování i mnoho přednějších měšťanů pojato a zapleteno bylo. Po mnohých teprve letech, když se věc náležitě vyšetřila a vyjasnila a sousedstvu přes 1600 zl. otrat nadělala, vnesen rozsudek, že Žid k držení sousedského domu křesťanského žádného práva nemá, obžalováni pak sousedé z rušení služebnosti byli od císaře od všeho dalšího vyšetřování a trestu osvobozeni.

R. 1810 vznikl opět spor mezi zdejšími obch. a Židy, jehož následkem bylo, že smlouva z r. 1721 mezi občanstvem a Židy uzavřená, dle níž Židé veškeré své potřeby v městě samém kupovati měli, vysokou zemskou vládou byla zrušena a Židům dovoleno, aby životní své potřeby kupovali, kdekoliv jim libo.

R. 1841 nedal magistrát Židu Josefu Pickovi povolení, aby směl obývati najatý dům křesťanský. Proti tomuto rozhodnutí podal Pick odvolání, ale to bylo zamítnuto.

Seznam nynějších židovských rodin v Dobrušce.

1. Rudolf Kornfeld, majitel domu č. 526 a velkoobchodu zbožím koloniálními; manželka Hermína, děti: Karel a Zdeněk.
2. Bedřich Kornfeld, majitel pravovárečného domu č. 8 a zasilatelství textilní; manželka Anna, dcera Hanna.
3. Karel Fleischer, spolunajatel firmy Eisler & Fleischer, továrny a zasilatelství zboží bavlněného; manželka Olga, syn Jan, dcera Hana.
4. Bedřich Ledec, vdovec-soukromník, majitel pravovárečného domu č. 13.
5. Arnošt Ledec, syn předešlého, majitel obchodu sukny, látkami a krejčovskými přípravami, manželka.
6. Inženýr Arnošt Tausik, majitel domu č. 186, ředitel tkalcovny; manželka Marie, syn František.
7. Bohumil Adler, majitel obchodu zbožím galanterním, pleteným; manželka Emilie, synové Karel, Otto, dcera Helena.
8. Helena Meislová, soukromnice-vdova, majitelka pravovárečného domu č. 20, všechny děti započteny mimo Dobrušku.
9. Pavla Bergmannová, vdova-soukromnice.

10. Karel Bergmann, majitel pravovárečného domu č. 21 a firmy „Sigmund Bergmann“, zasilatelství zboží textilního; manželka Marie, dcery Eva a Marie.

11. Charlotta Jellinková, majitelka výroby likérů a výčepu kořalky a pravovárečného domu č. 29.

12. Selma Feinová, vdova-soukromnice, sestra předsěle; dcery Eliška, Olga.

13. Teodor Tohn, starosta náboženské obce židovské, majitel pravovárečného domu č. 38 a zasilatelského závodu textilního; výroba výbav; manželka Anna, děti Jiří a Marie, studující.

14. Josef Fleischer, pokladník náboženské obce židovské, spolumajitel firmy Eisler & Fleischer, továrny a zasilatelství zboží bavlněného. Děti: Karel, spolumajitel firmy, dcery: Friederika, provdaná Bächrová, v Praze, Valerie a Milada, manželka Jenny. Majitel domu č. 48.

15. Emilie Kohnová, soukromnice-vdova po rb., bydlí v č. 8.

16. Louisa Dörfleová, vdova, majitelka pravovárečného domu č. 5 a obchodu galanterního.

17. Julius Dörfler, syn předsěle, majitel závodu zasilatelského, manželka Olga, dcery Olga a Jiřina.

Geschichte der Juden in Dölitschen.

Bearbeitet von

Oberlehrer Wenzel Wach, Mies.

Das Dorf Dölitschen (č. Telice) liegt 175 km südwestlich von der Bezirksstadt Mies in einer, den romantischen Siebenbergen vorgelagerten Talmulde. Es wird zum erstenmal im Jahre 1115 urkundlich genannt. Herzog Swatopluk stiftete im Jahre 1108 das Benediktinerstift Kladrau. Sein Nachfolger Wladislaw beschenkte das Stift im Jahre 1115 mit 25 Dörfern. Auch die Adeligen der Umgebung beschenkten das Kloster; unter ihnen gab Branis Grund im Dorfe Telzna (Telic, Dölitschen).

Zu den ältesten Ansiedlungen unserer Gegend gehören auch die Dörfer Darmschlag und Prostiboř, die in alten Urkunden vor dem Jahre 1100 erwähnt sind und später mit D. eine Judengemeinde bildeten.

Zu Beginn des 14. Jh. wurde in der Nähe von D. die Burg Prostiboř (Kopeč, Kopetzten) von Angehörigen eines Rittergeschlechtes erbaut, das aus der Gegend von Zwirschen im Radbusatale zugezogen war. Der erste dieses Geschlechtes war Habart von Prostiboř (1333—1362). Abt Raczko III., Edler von Prostiboř, tauschte im Jahre 1373 die dem Stifte Kladrau gehörigen Orte Metzling und Wohnischen von seinem Verwandten Raczko von Prostiboř für die dem Kloster näher liegenden Dörfer Prostiboř mit der Burg Kopetzten und den Schlössern in Darmschlag und D. mit allem Zugehör um. Nach den Hussitenkriegen mußte das Stift Kladrau viele Besitzungen verkaufen oder verpfänden. Im Jahre 1526 kam Kopetzten mit den Gütern Darmschlag und D. in den Besitz Dobrohost's von Ronsperg (1526—1537). Diesem folgte Točnik von Krmitz mit seinen Nachfolgern Christof, Wenzel und Burghardt (1537—1624). Letzterer verkaufte die Güter an Johann Rudolf Wolfinger von Ploskowitz und Wolfsbach. Dieser erhielt für seine Verdienste als Bürgermeister der Stadt Pilsen während der Mannsfeldischen Besetzung der Stadt (1618—1621) die Bestätigung des Ritterstandes. Ihm folgte sein Sohn Johann Christof (gest. 1672). Von seinen Kindern waren im Jahre 1696 die Brüder Franz, Wenzel und Johann im Besitze der Güter. Die letzte Besitzerin dieses Geschlechtes war Anna Franziska Wolfinger von Ploskowitz und Wolfsbach. Hierauf folgten: Schirndinger von Schirnding (1720 bis 1737), Freiherr Locher von Lindenheim (1737 bis 1754), Grafen von Oppersdorf (1755—1789), Wenzel Hora von Oczelowitz (1789—1799), Heinrich Freiherr von Grafenreuth (1799—1803), Johann Lorenz Wolf, Michael Wolf, Margareta Wolf, Georg Wolf (1803—1854). Im Jahre 1840 wurde Darmschlag an den Fürsten Karl Thomas Löwenstein in Haid, 1854 Kopetzten an denselben Fürsten, D. jedoch an Wenzel Walter aus Kosolup verkauft. Sein Erbe Ludwig Mösenbacher verkaufte 1911 das Gut an Richard Abeles, Gutsächter in Bischofteinitz, Josef Popper, Gutsächter in Hlas und Siegmund Bergler, Kaufmann in Mies. Nach Parzel-

lierung des Gutes erwarb im Jahre 1919 Wenzel Schwab aus Prostiboř den Restbesitz.

Die Judenfamilien sind in D. zu Beginn des 18. Jh. nachweisbar. In der im Jahre 1716 von der Besitzerin des Gutes D. Anna Franziska Wolfinger verfaßten Bekenntnistabelle finden sich folgende Angaben:

Worms Jakob, 70 Jahre mit Weib und drei Kindern, wohnhaft allhier 3 Jahre, zinst der Obrigkeit 2 Gulden, handelt mit Gewirk.

Israel, 28 Jahre alt, mit Weib und zwei Kindern, wohnhaft allhier 3 Jahre, zinst der Obrigkeit 5 Gulden, handelt mit Federn und Leinwand.

Im Josefinischen Kataster vom Jahre 1787 sind folgende Judenfamilien verzeichnet: Israel Löw, Judenhäußl Nr. I, Jakob Maier Nr. III, David Salomon Nr. IV, Caium Löw Nr. VI, Simon Salomon Nr. VII, Rubin Salomon Nr. VIII.

Außerdem sind als obrigkeitliche Judenhäuser ohne Angabe der Bewohner die Nummern 3, 7, II, IX und X angegeben. Im sogenannten stabilen Kataster vom Jahre 1837 ist ein Hansverzeichnis der in D. wohnhaften Grundeigentümer in alphabetischer Ordnung enthalten. Darin finden sich folgende jüdischen Besitzer vor:

Auer Barbara Nr. VII, Bloch Josef Löbl Nr. II, Beck Simon Nr. Xb, Eckstein Löbl Isack Nr. II, Gröschl Wolf Nr. VI, Habermann Abraham Nr. XV, Lederer Jakob Nr. I, Lederer Isack Nr. X, Lederer Salomon Nr. XIV, Raumann Rosalia Nr. IX, Raumann Salomon Nr. XII, Schwarz Isack Nr. IIa, Spitz Moses Nr. IV, Spitz Salomon Nr. VIII, Sperber Moses Nr. XIII, Weil Jeremias Nr. V, Weil Blüml Nr. V. Dieses Verzeichnis wurde von der Steuerbezirksobrigkeit Kopetzten am 13. April 1837 verfaßt.

Im Pfarrarchive zu Prostiboř befindet sich die in den Jahren 1794—1840 von den Pfarrern Wenzel Stohwasser und Johann Prohaska geführte Matrik der Judengemeinde. In derselben finden sich folgende Familien: Markus Bloch Nr. I, Zacharias Ebstein Nr. VI, Simon Raumann Nr. VII, Israel Lederer Nr. VIII u. X, Benjamin Sperber Nr. X, Abraham Klein Nr. III, Moses Schlenß Nr. IV, Moses Spitz Nr. 7, Löbl Wudl Nr. XI u. XIII, Isack Schwarz Nr. I u. II, Moses Steiner Nr. 21, Salomon Raumann Nr. V, Emanuel Hofmann Nr. 3 u. III, Salomon Spitz Nr. VIII, Abraham Wail Nr. III u. V, Israel Auer Nr. V u. VII, Zacharias Steiner Nr. III, V, X, 5, Ezechiel Raumann Nr. 40, Ezechiel Ebstein Nr. XI, Simon Beck Nr. X, Salomon Lederer Nr. XIV, Isack Löbl Nr. III, David Kauderer Nr. VIII, Joachim Steiner Nr. 35, Simon Brič Nr. X, Abraham Habermann Nr. XV, Salomon Mohauer Nr. XI, Wolf Gröschl Nr. VI, Josef Löbl Bloch Nr. II, Jeremias Weil Nr. III, Salomon Steiner Nr. IV, Nehemias Weil Nr. V, Leopold Wölfler, Kopetzten.